

XL OGÓLNOPOLSKA OLIMPIADA HISTORYCZNA

TEKST ŹRÓDŁOWY – HISTORIA STAROŻYTNA

Za archontatu Frynichosa, za dziewiątej prytnii fyli Leontis, której sekretarzem był Chajrestratos, syn Amejniosa, Acharnejczyk. Spośród proedrów Menestratos, z demu Ajksjonaj, poddał wniosek pod głosowanie, Eukrates, syn Aristotimosa, z demu Pireus, zgłosił wniosek, dla pomyślności ludu ateńskiego, nomoteci uchwalili:

Jeśli ktoś powstanie przeciwko ludowi ateńskiemu dążąc do tyranii lub pomoże przy ustanawianiu tyranii lub obali lud Ateńczyków lub demokrację ateńską, to ten, kto zabiłby winnego jednej z tych rzeczy, będzie wolny od zmazy. Gdyby lud bądź demokracja w Atenach zostały obalone, niech nikt spośród członków Rady na Areopagu nie wchodzi na Areopag ani też niech nie zasiada w Radzie, niech też nie obraduje w żadnej sprawie. Jeśli ktoś spośród członków Rady na Areopagu po obaleniu ludu lub demokracji ateńskiej będzie wchodził na Areopag lub zasiadał w Radzie lub obradował w jakiejś sprawie, niech on sam i jego potomni będą pozbawieni praw obywatelskich, niech jego majątek zostanie skonfiskowany, a jedna dziesiąta ofiarowana bogini. Niech sekretarz Rady zapisze to prawo na dwóch kamiennych stelach i jedną każe ustawić przy wejściu na Areopag, niedaleko od miejsca, gdzie wchodzi się do buleuterionu, drugą na ekklezji. Na napisanie stel niech skarbnik ludu wypłaci dwadzieścia drachm z funduszu pieniędzy, które mają być wydawane przez lud na podstawie uchwały.

Polecenia:

1. W jaki sposób określa się datę w przytoczonym tekście? Wyjaśnij krótko pojęcia służące do określenia daty.
2. Z jakich trzech elementów składa się imię obywatela? Wyjaśnij krótko trzeci (ostatni) z nich.
3. Wyjaśnij krótko pojęcia: stela, buleuterion, ekklezja.
4. Co to jest zmaza?
5. Na podstawie tekstu przedstaw krótko procedurę stanowienia praw w Atenach IV w. p.n.e.

XL OGÓLNOPOLSKA OLIMPIADA HISTORYCZNA
TEKST ŹRÓDŁOWY – HISTORIA ŚREDNIOWIECZA

Eugeniusz biskup, sługa sług Bożych, czcigodnym braciom arcybiskupom, biskupom i innym prałatom kościelnym w Polsce (przesyła) pozdrowienie i apostolskie błogosławieństwo.

Że was słowami błogosławieństwa pozdrawiamy, to wierzajcie, czynimy nie dlatego, byście na nie zasługiwali, lecz z łaskowości Stolicy Apostolskiej! Powinien bowiem pograć się w bólu za (straconą) dobrą sławą ten, kto wzbrania się słuchać zleceń apostolskich. My mianowicie z obowiązku urzędu naszego troszcząc się o zbawienie wasze i ludu wam powierzonego, wysłaliśmy niegdyś w wasze strony kochanego syna naszego G[widona], św. Rzymskiego Kościoła kardynała-diakona, by przy pomocy Bożej przywrócił pokój między księciem Władysławem i braćmi jego i by jako legat Stolicy Apostolskiej załatwił sprawy kościelne u was. Stosownie do otrzymanego od nas polecenia obłożył on klątwą tę stronę, która jego napomnień nie chciała słuchać, i tych, którzy zatrzymują ziemię owego księcia (*Władysława*) oraz zabronił odprawiania służby Bożej w kraju. Wy zaś — jak się dowiedzieliśmy — zupełnie wyroku tego nie uznajecie, twierdząc, że wydał go on nie z naszego polecenia. Ponieważ jednak on to uczynił z naszego rozkazu, my zatem potwierdzamy tak wyrok klątwy, jakoteż interdyktu, tak jak przez niego został wydany i nakazujemy wam go przestrzegać oraz dopilnować, by był ściśle przestrzegany. **Ty zaś bracie arcybiskupie, do którego to w pierwszym rzędzie należy z obowiązku twego urzędu, wszystkich twoich sufraganów i innych przełożonych kościołów o tym uwiadom, by nie mogli się potem wymawiać, i wyroku ściśle przestrzegaj i dopilnuj przestrzegania go przez innych**, wiedząc, że jeżeliby który z was wyroku tego nie zechciał przestrzegać, nie ujdzie pomsty św. Piotra i św. Rzymskiego Kościoła. Dan w Lateranie...

Polecenia:

1. Określ rodzaj źródła i oceń jego wartość informacyjną.
2. Określ autorstwo, okoliczności i czas powstania źródła.
3. Scharakteryzuj poglądy autora na sytuację polityczną w Polsce
4. Fragment wyróżniony opatrz komentarzem.

XL OGÓLNOPOLSKA OLIMPIADA HISTORYCZNA

TEKST ŹRÓDŁOWY – HISTORIA NOWOŻYTNA

W imię Pańskie amen. Ku wiecznej pamięci teraz i na potym będącym zawždy. Komisja między stanami Rzeczypospolitej Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego z jednej, a **wielmożnym hetmanem** i wojskiem zaporoskim z drugiej strony [...] daj Boże szczęśliwie i wiecznie trwale skończona. [...]

Pokój wieczny i nigdy nie rozerwany, zastanowiliśmy tym sposobem. Religia grecka starożytna, ta i taka, z jaką starożytna Ruś do Korony Polskiej przystąpiła, aby przy swoich prerogatywach, i wolnym używaniu nabożeństwa zostawała, póki język narodu ruskiego zasięga we wszystkich miastach, miasteczkach, wsiach, tak w Koronie Polskiej, jako w Wielkim Księstwie Litewskim, także na sejmach, wojskach, trybunałach nie tylko w cerkwiach [...]. *Romanae* zasię *fidei* [rzymskiej wierze] w województwach kijowskim, braclawskim, czernichowskim *liberum exercitium ceceditur* [przyznaje się wolne praktykowanie]. [...]

A że w wspólnej ojczyźnie wspólne prerogatywy i sposoby wzajemne należeć *utriusque ritui* [obu obrządkom] mają, tedy ojciec metropolita kijowski, teraz i na potem będący, ze czterema władcykami, łuckim, lwowskim, przemyskim, chełmskim i piątym z W. Ks. Litewskiego mścislawskim według ich porządku własnego w senacie zasiadać ma. [...]

W województwie kijowskim dygnitarstwa senatorskie nie mają być dawane, tylko szlachcie *ritus greci* [obrazdu greckiego]. W województwach zaś braclawskim, czernichowskim też preeminencje senatorskie alternatą konferowane być mają. Tak że *post decessum* [po zejściu] senatora *ritus greci* ma *succedere* [następować] senator *ritus romani* [obrazdu rzymskiego]. [...]

Wojska zaporoskiego liczba trzydzieści tysięcy być ma, albo jako wielmożny hetman zaporoski na rejestrze poda. Zaciągowego zasię wojska dziesięć tysięcy, które także jako i zaporoskie pod władzą tego hetmana zostawać ma, i z podatków na sejmie uchwalonych w województwach kijowskim, braclawskim i czernichowskim i innych od Rzeczypospolitej mają się na tegoż żołnierza obracać. [...]

Dla tem lepszego tych pakt utwierdzenia i pewności hetman wojsk ruskich *ad extrema vitae suae tempora* [do końca życia] hetmanem ruskim i pierwszym w województwach kijowskim, braclawskim, czernichowskim senatorem *pro hac vice* [na ten raz], a *post fata* [po śmierci] jego ma być wolne obieranie hetmana, to jest czterech elektów obiorą *status* [stany] województw kijowskiego, czernichowskiego, z których jednemu Król Jego Mość konferować będzie, nie oddalając od tego urzędu rodzoną wielmożnego hetmana bracią.

Mennica dla bicia wszelakich pieniędzy w Kijowie, albo gdzie *commodius* [dogodniej] będzie się zdało, otworzona być ma wedle jednej ligi, i z osobą królewską. [...]

A dla rozsądzenia różnych spraw, tak kryminalnych, jako i potocznych, mają mieć w tych trzech województwach swój osobliwy trybunał, według takiego porządku, jaki sami sobie uformują. Prócz tego, owruckie i żytomierskie z osobna starostwa sądowe mieć mają. [...] Przeto dla pewniejszego dotrzymania tego terażniejszego postanowienia temuż narodowi ruskiemu Jego Królewska Mość i Rzeczypospolita wolnych pieczętarzów, marszałków i podskarbach [...] i inne urzędy narodu ruskiego, którzy wedle rotury urzędników koronnych przysięgę wykonać mają. [...]

A żeby ta komisja wieczną wagę i powagę miała, tak jako w sobie brzmi z początku do ostatka, w prawo pospolite, to jest w konstytucję *inserowana* (włączona), sejmem aprobowana i za wieczne i nieodzowne prawo rozumiana i trzymana będzie. [...]

Konwokacja województwom kijowskiemu, braclawskiemu, czernichowskiemu po sejmie przysyłym, da Bóg jako najprędzej do Jego Królewskiej Mości pana naszego miłościwego złożona będzie.

Polecenia:

1. Określ czas i miejsce powstania źródła.
2. Podaj, o kim mowa w wytłuszczonym fragmencie tekstu.
3. Podaj główne postanowienia wynikające z tekstu źródła.
4. Jakie były bezpośrednie skutki wprowadzenia w życie powyższego dokumentu?

XL OGÓLNOPOLSKA OLIMPIADA HISTORYCZNA

TEKST ŹRÓDŁOWY – HISTORIA XIX WIEKU

Przybywam do was z zapomnieniem przeszłości, pełen najlepszych zamiarów w stosunku do kraju. Waszą jest rzeczą pomóc mi w ich urzeczywistnieniu. Ale przede wszystkim muszę wam powiedzieć, że nasze stosunki wzajemne należy jasno określić.

Jesteście bliscy sercu mojemu równie, jak Finlandczycy i inni moi poddani rosyjscy; lecz żądam, aby porządek, ustalony przez mego ojca, w niczym nie został naruszony. Dlatego też, panowie, przede wszystkim porzućcie marzenia, porzućcie marzenia! Potrafię bowiem poskromić porywy tych, co zechcą żyć nimi dalej, potrafię przeszkodzić temu, aby ich marzenia nie wykraczały poza granice ich wyobraźni. Pomyślność Polski zawisła od jej zupełnego zjednoczenia się z innymi narodami mojego cesarstwa. To, co zrobił mój ojciec, dobrze zrobił, i ja to utrzymam.

W ostatniej wojnie wschodniej wasi bili się na równi z innymi, obecny tu książę Michaił Gorczakow był tego świadkiem i oddaje im sprawiedliwość, że dzielnie przelewali swą krew w obronie ojczyzny. Finlandia i Polska są równie drogie sercu memu, jak i inne części mojego państwa. Trzeba jednak, abyście wiedzieli, dla dobra samych Polaków, że Polska powinna pozostać na zawsze złączona wielką rodziną cesarzów rosyjskich. Wiercie, panowie, że jestem ożywiony najlepszymi chęciami, ale waszą jest rzeczą ułatwić mi moje zadanie i dlatego raz jeszcze powtarzam to wam, żadnych marzeń, żadnych marzeń!

Co do was, panowie /.../, postępujcie według wskazówek, jakich udzielać wam będzie obecny tu mój zastępca, książę Gorczakow; wy zaś, arcypasterze, nie spuszczaście tego nigdy z uwagi, że podstawą wszelkiej moralności jest religia, i waszym jest obowiązkiem wpajać w Polaków przekonanie, że ich pomyślność zawisła jedynie od całkowitego ich zlania się ze świętą Rosją”.

Polecenia:

1. Określ rodzaj źródła i jego wartość informacyjną.
2. Wskaż autorstwo i czas powstania źródła
3. Jak zostały określone cele polityki wobec Polaków.
4. Wyjaśnij sformułowanie „to co zrobił mój ojciec, dobrze zrobił”.

XL OGÓLNOPOLSKA OLIMPIADA HISTORYCZNA

TEKST ŹRÓDŁOWY – HISTORIA XX WIEKU

Jest to próba nowego pogwałcenia suwerennych praw Polski i uzurpacja, która ma na celu likwidację samodzielnego bytu państwowego Rzeczypospolitej. Opierając się jedynie na wytworzonym stanie przymusu i korzystając z poparcia obcego mocarstwa, samozwańcza grupa nikomu dotąd nieznanymi osobami pragnie przemocą narzucić Narodowi Polskiemu rządy, nic wspólnego z wolą Narodu nie mające.

Polska nie jest ziemią niczyją, na której trzeba by było ustanawiać formę władzy państwowej od początku. Odrodzone po ostatniej wojnie światowej Państwo Polskie nieprzerwanie istnieje od 1918 r., a czasowy pobyt Rządu poza granicami Polski w czasie obecnej wojny w niczym tej ciągłości nie naruszył. Przebywający w czasie wojny na obczyźnie Rząd Polski jest prawowitą reprezentacją Państwa Polskiego uznawaną przez wszystkie Narody Zjednoczone i neutralne, a od 30 lipca 1941 r. w tymże charakterze był uznawany również i przez Związek Sowiecki.

Rząd ten w toku wojny zdołał odbudować na obczyźnie Polskie Siły Zbrojne, które swą liczebnością znacznie przekraczają wysiłek zbrojny wielu innych narodów. Siły te od 1940 r. walczyły stale u boku aliantów na wszystkich niemal frontach świata – na lądzie, na morzu i w powietrzu – a swą ofiarnością i poświęceniem zdobyły uznanie wszystkich narodów, walczących przeciwko wspólnemu wrogowi, Niemcom.

Pod kierownictwem tegoż Rządu powstał największy masowy ruch podziemny, który od początku wojny prowadził i prowadzi konsekwentną, zaciętą walkę z niemieckim najeźdźcą. Ruch ten wyłonił swe własne kierownictwo, które jest lojalnie podporządkowane Rządowi Polskiemu w Londynie. Przeszło dwa miesiące trwające powstanie warszawskie dobitnie całemu światu wykazało, że cała bez wyjątku ludność milionowej przeszło stolicy Polski dała dowód największych poświęceń i ofiar w walce o całość i niepodległość Polski.

W tych warunkach pozorowanie powyższego kroku Komitetu lubelskiego „wołą ludności” jest próbą świadomego wprowadzenia w błąd opinii światowej, tym bardziej, gdy się zważy, że przy istniejącym w Kraju stanie przymusu nikt jawnie, bez narażenia się na represje, istotnej swojej woli wyrazić nie może.

Z tych względów Rada Narodowa RP, jako jedyna w swobodnych warunkach działająca reprezentacja społeczeństwa polskiego, stwierdza kategorycznie, że samozwańcze mianowanie się Komitetu lubelskiego tzw. „tymczasowym rządem Polski” nie ma żadnego faktycznego, ani prawnego znaczenia, a wszystkie akty i zarządzenia takiego „rządu” są pozbawione wszelkiej mocy prawnej. Jednocześnie Rada Narodowa RP oświadcza, że dążenie do odzyskania rzeczywistej i pełnej niepodległości Polski – jest i nigdy nie przestanie być celem wysiłków wszystkich obywateli polskich oraz, że Naród Polski narzuconej mu obcą przemocą władzy nigdy za polską nie uzna.

Polecenia:

1. Określ rodzaj źródła i oceń jego wartość informacyjną.
2. Wskaż czas powstania źródła.
3. Scharakteryzuj polityczne okoliczności powstania tekstu.
4. Fragment wyróżniony opatrzyć komentarzem.

XL OGÓLNOPOLSKA OLIMPIADA HISTORYCZNA
TEKST ŹRÓDŁOWY – HISTORIA PARLAMENTARYZMU W POLSCE

Gdy zaś jednego roku panowie polscy z królem uwzięli się koniecznie zrobić sejm aby jeden, i już mu partie obiedwie dojsie poślubiły, niesnaski wszelkie spomiędzy siebie dla dobra publicznego wygnawszy, zgoła gdy wszyscy szczerym i niezmyślonym sercem na oko sejmu pożądać zdawali się, a to było w roku 1746, najprzód zgodnymi głosami do laski marszałkowskiej zaproszonym został Lubomirski, starosta kazimierski, wielki jąkała w potocznej, a czysty krasomówca bez zająknienia w publicznej mowie; potem rugi uspokojone, materia aukcji wojska do 60 tysięcy uchwalona, płaca dla niego obmyślona, co wszystko w czasie sejmowi opisanym sześciodzielnym szło pięknie i nieprzerwanie. W ostatni dzień, gdy już więcej nie pozostawało do czynienia, tylko przeczytać całe dzieło i podpisać, posłowie rozmaici poczęli jeden po drugim w prywatnych materiach zabierać głosy tak długo, aż się dobrze zmierzschło, gdzie już ani czytać, ani pisać nie można było. Darmo marszałek prosił i wiele innych prosiło tych ichmościów oratorów, aby te prywatne żądania swoje do innego sejmu odłożyli, a terażniejszemu dziełu zbawiennemu, długo pożądanemu, wziąć ważność swoją przez podpisy nie przeszkadzali; lecz tych próśb nie słuchano (bo już tym sposobem zepsuć sejm familia Czartoryskich postanowiła); póty perorowali, póki się dobrze nie ściemniało. Gdy już było należycie ciemno, perory się skończyły; marszałek tedy, ucieszony nadzieją dokończenia szczęśliwego, zawołał, aby przyniesiono świce. Lecz te i pochodnie po kilka razy przynoszone, z okrzykiem wielkim, iż się przy świecach sejmować nie godzi, za każdym razem we drzwiach izby poselskiej przez nasadzonych na to chustkami, czapkami i rękami były zagaszone. Siedział marszałek z posłami w ciemności do dziesiątej godziny, tentując co raz po jednym zgaszeniu innego światła; na ostatek widząc, że ta rzecz nie pochodzi od swawoli motłochu służebnego (jak zrazu rozumiano), ale jest ułożonym z góry sposobem na zepsucie sejmu, pożegnał i rozpuścił izbę, długą i wielce tchliwą mowę zakończywszy tymi słowy: „A kto temu okazją, *stet diabolus a degtris eius*”.

Polecenia:

1. Wskaż autorstwo i czas powstania źródła.
2. Określ rodzaj źródła i oceń jego wartość informacyjną.
3. Jaką instytucję prawną autor określa mianem *zepsucia sejmu*.
4. Opatrz komentarzem zwrot, iż *przy świecach sejmować nie godzi*.